

Kako važno je biti resen

Alenka Lavrin

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
lavrin.alenka@gmail.com

Izveček

Članek je kratka predstavitev različnih prevodov komedije Oscarja Wilda *The importance of being earnest* v slovenščino. Kratak pregled vsebine literarnega dela potrjuje, da pisatelj v njem kritizira predvsem neresnost. Zakaj so potem v slovenščini nastali različni prevodi, kot sta *Kako važno je biti resen* in *Važno je imenovati se Ernest?* Pri tem je pomembno, da poznamo pomen in izvor leksema *earnest*.

1. Uvod

V procesu prevajanja komedije *The importance of being earnest* iz angleščine v slovenščino je prišlo do različnih prevodov leksema *earnest*. Pri prevajanju naslova izvirnika so se prevajalci odločili za različne prevajalske strategije. V starejšem prevodu *Kako važno je biti resen* je leksem preveden s pridevnikom *resen*, pri čemer gre za dobesedni prevod, ki vključuje glavno temo komedije, t. j. resnost družbe. V mlajšem prevodu *Važno je imenovati se Ernest* leksem zamenja osebno lastno ime Ernest, s čimer se prevod delno oddalji od izvirnika in v naslovu zajame drugo idejo, t. j. pomembnost, da se oseba imenuje Ernest, saj naj bi ime že samo po sebi izražalo iskrenost. Do te razlike je najverjetneje prišlo zaradi drugačnega razumevanja vsebine oz. ideje, ki naj bi bila v komediji v ospredju.

Za razumevanje samega literarnega dela in naslova moramo dobro poznati vsebino izvirnika. Poleg tega je pri prevajanju pomembno, kako je prevajalec delo razumel in čemu je pripisal večji poudarek, resnosti družbe ali pomembnosti imena.

Različni slovarji, enojezični in dvojezični ter splošni in terminološki, nam pomagajo odgovoriti na vprašanje, zakaj je prišlo do razlik pri prevajanju v slovenščino.

2. *The importance of being earnest*

Oscar Wilde (1854–1900) je bil angleški pisatelj, pesnik in dramatik irskega rodu. Veljal je za vodilnega zagovornika esteticizma v Angliji. V svojih delih je uporabljal iskrič in duhovit jezik ter se še posebno nagibal k paradoksom. Njegov opus obsega liriko, pripovedke in pravljice, provokativne romane, najbolj znan pa je po družbenih komedijah zoper konvencionalno družbeno moralo. Njegova dela so prevedena v številne svetovne jezike in uprizorjena po vsem svetu.

The importance of being earnest je po žanru družbena komedija, ki jo je Wilde napisal leta 1894, izšla pa je šele leta 1899. Igro so premierno uprizorili 14. februarja 1895 v gledališču *St James's Theatre* v Londonu (Pogačnik 2006: 4907).

2.1. Vsebina

Komedija je napisana v treh aktih in se odvija v aristokratskih krogih viktorijanske družbe. Glavne osebe so: Jack Worthing, Algernon Moncrieff, Gwendolen Fairfax, Cecily Cardew in Lady Bracknell. Zgodba se začne v mestu,

kjer najprej spoznamo Algernona v pričakovanju obiska tete Lady Bracknell. Pred tem ga obišče prijatelj, ki se v mestu predstavlja z lažnim imenom Ernest, na podeželju pa je Jack (domače ime za Johna, kot mu je v resnici ime). Obema so skupni izgovori za nenadne odhode iz njunih okolij in proč od družine. Algernon si izmisli dobrega prijatelja Bunburyja, ki je nenavadno pogosto bolan in ga mora zato obiskati. Jack ljudi na podeželju zavaja, da ima mlajšega brata Ernesta, ki živi v mestu in se neprimerno vede. Po kratkem pogovoru med moškima likoma le prispeta Lady Bracknell in njena hči Gwendolen, v katero je Jack zaljubljen. Ona ga prav tako ljubi, predvsem zaradi dejstva, da mu je ime Ernest. Jack ima na podeželju varovanko Cecily, ki kaže izredno veliko zanimanje za njegovega brata Ernesta, ki ga sploh ne pozna in ga ni še nikoli videla. Obe gospodični sta zaljubljeni v moškega z imenom Ernest. Algernon se za Cecily zelo zanima, zato jo v času Jackove odsotnosti obišče na podeželju in se pretvarja, da je Ernest. Jack se predčasno vrne z žalostno novico, da je brat umrl, in tam sreča Algernona. Medtem na podeželje prispe tudi Gwendolen, že zaročena z Ernestom (Jackom), in sreča Cecily. Dekleti ugotovita, da sta obe zaročeni z Ernestom. Ko se vsi štirje srečajo, izvesta, da v resnici ni nobena od njiju zaročena z Ernestom. Kmalu prispe tudi Lady Bracknell, kar še nekoliko zaostri zadevo, saj ugotovi, da je tam kot guvernanta mlade Cecily zaposlena gospodična Prism, ki je pred leti bila zadolžena za varstvo otroka, ki ga je na železnici izgubila. Izkaže se, da je ta otrok Jack, kar pomeni, da sta z Algernonom brata in da je po očetu dobil svoje pravo ime, Ernest.

2.2. Interpretacije

V komediji avtor na duhovit, posmehljiv način prikaže zabavo, igrice in moralo britanske visoke družbe, njenim pripadnikom pripisuje pomanjkanje neresnosti in neiskrenosti v odnosu do drugih. Neresnost prikaže predvsem na primeru moških likov. Oba imata namreč skrivnostnega prijatelja ali brata, ki naj bi jima povzročal težave in ga morata zato vsake toliko časa obiskati, s čimer se izogneta določenim neprijetnostim. Po drugi strani se pretvarjata, da jima je ime Ernest, saj sta njuni izvoljenki trdno odločeni, da se bosta poročili le z nekom, ki se imenuje Ernest. Vsa zmešnjava z imeni naj bi tako na koncu privedla do pomembnega spoznanja, da je iskrenost v življenju pomembna, saj se lahko sicer človek znajde v težavah in se zaplete v mrežo laži in prevar. Jack se na koncu zato neznansko razveseli, da je ves čas govoril resnico o tem, da ima brata in da mu je ime Ernest.

V časopisu Naši razgledi je bila objavljena kritika ob uprizoritvi igre Važno je imenovati se Ernest, v kateri je na kratko predstavljena vsebina:

"Med štirimi znamenitimi Wildovimi komedijami je »Ernest« ne samo zaradi visoke konverzijske elegance in duhovitega bleska nemara najbolj očarljiva in tudi najpogosteje uprizarjana, marveč glede na »banburiranje« in lascivna namigovanja ali dvoumnosti tudi vseskozi v dovolj jasno razvidnem ironičnem oziroma ironizirajočem in kritičnem razmerju do svojih protagonistov, ki pod plaščem briljantne družabne gladkosti skrivajo in tudi razkrivajo doživljajsko plitvost in breztežnost" (Predan 1988: 639).

3. Prevodi

V slovenščino so komedijo prevajali trije prevajalci, od katerih sta dva sodelovala pri enem prevodu. Komedija oz. igra je bila v knjižni obliki prevedena dvakrat. *Kako važno je biti resen* je naslov prevoda iz leta 1966 in je delo že preminule slovenske pisateljice in prevajalke Mire Mihelič. Drugi prevod sta leta 1982 skupaj pripravila Jože Faganel in Mojca Kranjc ter ga naslovila *Važno je imenovati se Ernest* (s podnaslovom *Trivialna komedija za resne ljudi*); pregledan in dopolnjen prevod je izšel leta 1996; zadnja, prav tako pregledana izdaja istih dveh prevajalcev je prišla na trg leta 2008 v zbirki Wildovih del.

3.1. Prevajanje leksema *earnest*

Pri razlagi in prevajanju leksema si največkrat pomagamo s slovarji. Ti so si pri razlagi in prevajanju leksema *earnest* večinoma enotni. V angleških enojezičnih slovarjih se vedno znova pojavlja definicija leksema v pomenu resnosti, medtem ko o Ernestu ne najdemo ničesar. Primer je definicija iz enojezičnega angleškega slovarja Oxford (2000):

earnest *adj.* very serious and sincere: *an earnest young man.*

V dvojezičnem slovarju, primer Veliki angleško-slovenski slovar, najdemo ustrezne prevode v slovenščino:

earnest I *adj* (~ *ly adv*) resen, tehten; prepričan, iskren; **to be ~ with s.o.** goreče koga prositi,

earnest II *n* resnost; **to be in ~** resno misliti, ne se šaliti; **in good** (ali **full, sober, real, sad**) ~ popolnoma resno, brez šale.

V prvem prevodu (1966) se je prevajalka odločila za prevajanje leksema s pridevnikom *resen*. Prav tako je glede na vsebino komedije večjo pomembnost pripisala (ne)resnosti družbe, kar je po pregledu več interpretacij glavna tema Wildove komedije.

V drugem prevodu (1982) sta prevajalca izbrala drugačno strategijo. Rahlo sta se odmaknila od naslova izvornika in izbrala drugo tematiko, ki je bolj humorne narave. Odločila sta se za pomembnost dejstva, da se oseba imenuje Ernest, saj je iz vsebine razvidno, da to zagotavlja predvsem uspeh v ljubezni. Wilde je prek predstavnic ženskega spola v igri na humoren način izpostavil, da ime Ernest že samo po sebi izraža resnost in iskrenost, s čimer je morda hotel namigniti na izvor imena.

Pomembno je dejstvo, da se naslovi v angleščini zapisujejo drugače kot v slovenščini. Z veliko začetnico so poleg prve besede zapisane tudi vse ostale polnomenne besede. Pridevnik *earnest* je v naslovu zapisan z veliko začetnico, tako kot pišemo ime *Ernest*. Besedi se prav tako ujemata na ravni fonetike, v angleščini ju izgovarjamo: /'ɜ:nɪst/. Poleg tega bi lahko bili sorodnega izvora, saj v komediji celo Wilde sam

pravi, da naj bi bilo ime Ernest dekletoma tako zelo všeč prav zaradi tega, ker predstavlja in zagotavlja iskrenost.

V etimoloških slovarjih najdemo podatke o izvoru, razvoju in pomenu besed. V Leksikonu imen že na začetku najdemo pomembne informacije o samem nastanku imen:

"Z imeni se predstavniki človeškega rodu kličejo že dolga tisočletja. Kdaj, kako in na kateri stopnji človeškega razvoja so nastala, je težko zanesljivo reči. /.../ V primitivnih družbah je ime, ki je stalen spremljevalec in simbol osebnosti, ozko povezan z magičnimi željami. Istoveti se z "dušo", s svojim etimološkim pomenom kaže na mistični značaj in usodo človeka" (Keber 2008: 13).

Isti leksikon ime Ernest definira:

"Ime Ernest je nemškega izvora. Nemško ime Ernst, latinizirano Ernestus, Ernestinus razlagajo s starovisokonemško besedo *ernust* »resen«, tudi »odločen konec«. /.../ Irsko-angleški pesnik in pisatelj Oscar Wilde je med drugim napisal tudi komedijo Važno je imenovati se Ernest" (Keber 2008: 194).

Podatki iz obeh omenjenih slovarjev kažejo, da tako pridevnik *earnest* kot ime *Ernest* izhajata iz istega jezika in sta si sorodna. Kljub vsemu je med njima vidna razlika v besedni vrsti, pri prvi gre za pridevnik, kjer je v prejšnjih zapisih vidna uporaba končnega obrazila -e, in pri drugi za samostalnik, kjer končni e izpade.

Vseeno ne moremo mimo prepričanja, da se je Wilde morda ravno iz tega razloga odločil za ime. Pisatelj je namreč znan po globljih pomenih v svojih delih. Prav tako mora biti bralec zelo široko razgledan, da lahko razume Wildova dela.

Ob upoštevanju vseh dejstev v tem poglavju lahko morda pridemo do sklepa, da sta možna oba obstoječa prevoda. Prvi prevod ustreza temi Wildovega dela in definiciji iz slovarja ter se v slovenščino prevede kot *resen*, drugi prevod pa lahko temelji na eni od tematik v komediji ali na samem izvoru imena Ernest. Na vprašanje, kaj je avtor tu želel bolj poudariti, nimamo jasnega odgovora. Tako lahko le na podlagi več interpretacij sklepamo, da je Wilde vseeno hotel poudariti (ne)resnost in (ne)iskrenost takratne družbe, ob tem pa je izbral ime, ki temu ustreza in vsem povzroča težave. S to besedno igro je Wilde resnično dokazal svojo kreativnost.

3.2. Primerjava prevodov z zadnje strani

Wilde ponovi naslov na koncu literarnega dela, ko Jack prvič v življenju ugotovi, kako zelo pomembno je biti *resen* (Ernest):

"Jack: On the contrary, aunt Augusta, I've now realized for the first time in my life the vital Importance of Being Earnest" (Wilde 1994: 67).

V slovenščini dobimo dva vsebinsko različna prevoda.

V prevodu iz leta 1966 prevajalka ponovi preveden naslov do besede enako, ob tem pa doda, da je vseeno, če ti je ime Ernest ali ne:

"Algernon¹: Nasprotno, teta Avgusta, prvič v življenju mi je postalo jasno, kako važno je biti resen, naj se imenuje Ernest ali ne" (Mihelič 1966: 84).

V tem pogledu zajame bistvo Wildove ideje, da je pomembno biti resen, ne glede na to, kdo si in kaj si.

V drugem prevodu je naslov prav tako ponovljen:

¹ Najverjetneje gre za napako, ki je nastala med procesom prevajanja, saj v izvorniku te besede izreče Jack.

"Jack: Nasprotno, teta Avgusta. Prvič v življenju sem spoznal, kako usodno važno je imenovati se Ernest" (Faganel, Kranjc 1982: 79).

Vendar je poudarjena le ideja, kako zelo je pomembno, da se imenuješ Ernest, pri čemer vsa resnost, ki jo Wilde opisuje, preprosto izgine in tako prevod daje vtis, da je pomembno le ime, kajti potem bo vse v redu. V tem primeru se glavna tema izgubi in jo bralec težko razbere.

4. Zaključek

Prevajanje naslova predstavlja težavo, ker je Wilde vanj vključil besedno igro, saj se tako *earnest* kot *Ernest* v angleščini izgovarjata enako in sta skupnega izvora.

V obeh slovenskih prevodih je poudarjen le eden od obeh vidikov. Iz prevoda Mire Mihelič (1966) je bolj razvidno, kako se Wilde ukvarja z družbo in kritizira neresnost. V drugem prevodu (1982) pa je večji poudarek na humornem elementu, da se človek mora imenovati Ernest. Za noben prevod ne moremo reči, da je napačen, temveč le opazujemo, za katere prevajalske strategije so se odločili prevajalci, pri tej analizi pa nam je v pomoč različna literatura.

Prevajanje je proces, pri katerem se odločamo med različnimi možnostmi in smo lahko kreativni. V slovenščini bi lahko poskusili najti ali celo tvoriti novo ime, ki bi zaobjemalo tudi resnost, tako kot je to v angleščini Ernest. S tem bi lahko ohranili izvorno besedno igro, ki jo vpeljal Wilde. V ta namen so v italijanščini predlagali spremembo angleškega imena v italijansko ime Franco, saj pridevnik *franco* pomeni biti resen, iskren, pošten. S tem bi uspešno zajeli oba vidika. Prav tako so v nemščino pridevnik prevedli kot *ernst* (resen, pošten), ki je zapisan z veliko začetnico na začetku naslova, s čimer so se izognili problemu, saj tako pišejo tudi ime Ernst.

Vendar je v slovenščini težava v tem, da iz pridevnika resen (iskren) težko tvorimo ustrezno ime. Če bi recimo uporabili nekaj takšnega, kot je npr. Resne, Resnež, se postavlja vprašanje, če bi s tem dosegli želeni učinek. Morda bi lahko ime spremenili kar v priimek (Resnik), pri čemer bi bila potrebna prilagoditev nekaterih imen in priimkov nastopajočih.

5. Viri in literatura

- Grad, Anton, Ružena Škerlj in Nada Vitorovič, 2003: *Veliki angleško-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.
- Hornby, Albert Sydney, 2000⁶: *Oxford advanced learner's dictionary of current English*. Oxford: Oxford University Press.
- Keber, Janez, 2008⁴: *Leksikon ime: onomastični kompendij*. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba.
- Kravos, Marko, 2000: *Mavrica nad zapuščino (prispevki na Simpoziju o Miri Mihelič, Ljubljana, 9. novembra 2000: zbornik prispevkov o ustvarjalnem in javnem delu Mire Mihelič)*. Ljubljana: Slovenski center PEN.
- Nassaa, Christopher S., 1997¹⁴: *Oscar Wilde: The importance of being Earnest: notes*. Beirut: York Press, Harlow: Addison Wesley Longman.
- Pogačnik, Aleš (ur.), 2006: *Veliki splošni leksikon: priročna izdaja v dvajsetih knjigah*. Ljubljana: DZS.
- Predan, Vasja, 1988: Slovensko stalno gledališče Trst: Oscar Wilde: Važno je imenovati se Ernest. *Naši razgledi*: 639.
- Rooney, Kathy, 1999: *Encarta world English dictionary*. London: Bloomsbury.
- Soanes, Catherine in Angus Stevenson (ur.), 2003²: *Oxford dictionary of English*. Oxford: Oxford University Press.
- Vermeer, Hans J., 1996: *A skopos theory of translation (some arguments for and against)*. Heidelberg: TEXT-con-TEXT.
- Wilde, Oscar, 1966: *Kako važno je biti resen*. Ljubljana: Akademija za gledališče, radio, film in televizijo.
- Wilde, Oscar, 1982: *Važno je imenovati se Ernest: trivialna komedija za resne ljudi*. Ljubljana: Akademija za gledališče, radio, film in televizijo.
- Wilde, Oscar, 1994: *The importance of being earnest*. Handsworth: Penguin (Penguin popular classics).
- Wilde, Oscar, 2008: *Zbrana dramska dela*. Ljubljana: ZAMIK (Zbirka KMŠ dramatika).
- Wilde, Oscar, 2009: *Izbrano delo: poezija in proza*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Knjižnica Kondor: izbrana dela iz domače in svetovne književnosti; zv. 239).